

– vyvinulo se na přelomu 15. a 16. století díky vynálezu knihtisku (Gutenberg)

Pražské poštovské noviny – první česky psané noviny (od roku 1719)

Václav Matěj Kramerius

– zakladatel novodobé české žurnalistiky v době Národního obrození

– vydával týdeník *Krameriusovy c. k. pražské poštovské noviny* (od roku 1789), funkce vychovatele lidu

Pražské noviny – (2. čtvrtina 19. století) měly šířit osvětu, redaktor *Linda*, později *Čelakovský*

Josef Dobrovský

– píše německy, časopisy

Časopis českého muzea – redaktor *František Palacký*

Josef Kajetán Tyl

– řídil časopis *Vlastimil* a beletristický časopis *Květy*

Karel Havlíček Borovský

– zakladatel českého politického novinářství, radikálně vystupuje za národní rovnoprávnost

– vychovatel v Moskvě, zpočátku nadšen, ale poté vidí útlak Rusů carem a píše *Obrazy z Rus*

– redaktor *Českých novin*, poté zakládá *Národní noviny* s přílohou *Šotek*

– později je nucen vydávání novin zastavit, odchází do Kutné hory a vydává politický týdeník *Slovan*

– zastánce austroslavismu (spolupráce slovanských národů v rámci habsburské monarchie)

– kritika vídeňské vlády → pronásledování, vyvrcholeno 1851 vyhnanstvím do tyrolského Brixenu

díla: Král Lávr, Křest svatého Vladimíra, Tyrolské elegie

Epigramy – krátké satirické básně s pointou, výsměch církvi, králům, světu

60. léta – konec Bachova absolutismu umožňuje rozvoj žurnalistiky: Neruda, Hálek, Arbes, Sládek.

Jan Neruda

– novinář *Národních listů*, známý svými fejetony a črty ze života (značka Δ)

fejetony: Studie krátké a kratší, Žerty hravé i dravé

Lumír – beletristický časopis *lumírovců* redaktor J.V. Sládek, snaha povznést literaturu na světovou úroveň

Ruch – almanach skupiny *ruchovců*, jejich časopis je *Osvěta*, důraz na historii a tradice

– spojuje je zájem o otevření Národního divadla

Čas Jana Herbeny – časopis, v němž anonymně publikoval básně Petr Bezruč

Programové časopisy

Moderní revue – časopis české dekadence (Procházka, Hlaváček)

Nový život – časopis katolického literárního hnutí

Nový kult – časopis S.K. Neumanna (příspěvky Šrámka, Gellnera)

Lidové noviny – redaktor Ferdinand Peroutka, v redakci mimo jiné Čapek, Poláček, Bass, Langer, Kisch

Karel Čapek

– fejetony (aktuálnost obsahu, vtipnost) a sloupky, řešící všední problémy, strach z odlidštění

– přítel Masaryka, demokrat, proti válce, pronásledován, hradní spisovatel

– 1921 v redakci Lidových novin, překladatel (Pásmo – Apollinaire)

– cestopisy: Anglické listy, Italské listy, Obrázky z Holandska

– jeho tvorba později vychází knižně (Zahradníkův rok, Bajky a podpovídky)

Rudé právo – Olbracht, Majerová, Fučík

Julius Fučík

– komunistický novinář, za války vězněn a oběšen nacisty za účast v odboji

Reportáž psaná na oprátce – popisuje čekání na smrt ve svém vězení, tajně vynášel dozorce v motácích

– komunisty cenzurovány pasáže, kde promluvil a prohlášen za hrdinu

únor 1948 – zastavení nekomunistických časopisů (Host) a katolicky orientovaných (Akord)

60. léta – liberalizace, přispěly k ní časopisy Tvář, Host do domu (šéfredaktoři Holub, Skácel)

Ludvík Vaculík

– redaktor Literárních novin, jeho text *Dva tisíce slov* v Literárních listech vzbudí pozornost

Světová literatura – dvouměsíčník, redaktor Josef Škvorecký

Exulantské časopisy – roku 1956 vychází v New Yorku a později v Paříži *Svědectví* (Pavel Tigrid)

Samizdatové časopisy – časopisy Vokno a Revolver revue

Ferdinand Peroutka

– jeden z nejvýznamnějších novinářů 20. století

– od roku 1939 vězněn až do konce války v koncentračním táboře Dachau

– po komunistickém převratu 1948 odchází do emigrace

– stál při zrodu rozhlasové stanice *Svobodná Evropa* a byl na čas i jejím ředitelem

zpráva krátký informační údaj, obsahuje objektivní informace

článek delší informační útvar, závažné informace (politické, ekonomické)

komentář závažné informace, události doplňuje názor autora, měl by být výstižný, přesvědčivý

úvodník totéž co komentář, ale vyjadřuje názor celé redakce, uveden na přední straně

fejton kratší úvaha, zabývá se problémy všedního života, humorný, nadnesený, s pointou

interview (rozhovor) řízený dialog mezi novinářem a dotazovanou osobou

reportáž přímý přenos z nějakého prostředí, zachycuje nějaké události (sportovní, kulturní)

recenze psaný posudek odborného či umělecká díla, filmu apod.

sloupek podobný fejetonu, avšak stručnější, reakce na aktuální téma (psán kurzívou)

článek literární útvar, shrnuje a popisuje myšlenku či událost, hledá příčiny, následky a řešení

automatizace jazykové prostředky, které se používají velmi často a jejich použití se předpokládá (př. mít rezervy)

aktualizace zvláštní a netypické prostředky, které oživují text (př. dostala z fleku výpověď)

noviny seriózní (MF Dnes, Právo, Lidové noviny) a bulvární (Blesk, Šíp, Super)

LITERÁRNÍ VĚDA

---

1. teorie literatury

studuje obecné principy umělecké literatury a literární vědy

2. dějiny literatury (literární historie)

zabývá se výzkumem literatury v jejím historickém vývoji

první zpracování národních dějin: *Dějiny české řeči a literatury* (Josef Dobrovský)

3. literární kritika

zaměřena k dobovému výkladu, posuzování a hodnocení literárních děl a jevů

Literární kritika

– základní dílo je Aristotelova *Poetika* (4. století př. n. l)

renesance – *Filipika proti misomusům* (Jan Blahoslav)

osvícenství – *Diderot* (Voltaire)

romantismus – rodí se moderní literární kritika

20. století – vliv *Sigmunda Freuda*, psychoanalytická metoda, postmodernismus, strukturalismus

Česká kritika

jazykozpytci – Balbín, Pelcl, hodnotí urozenost českých spisovatelů

doba obrozenecká – Dobrovský, Jungmann

Máchův Máj – toto dílo vyvolalo silnou kritiku

– Máchovi je vytýkán nedostatek vlastenectví, absence výchovného rázu, složitost díla (Tyl)

Borovský – požaduje náročnější kritéria, vysokou uměleckou úroveň, kritika Tylova Posledního Čecha

lumírovci a májovci

– požadavek přiblížit umění současným potřebám (Hálek)

– požadavek na životní pravdu v umění (Neruda, Krásnohorská)

František Xaver Šalda

– chápe kritiku jako rovnocennou s činností básníka a prozaika, jeho typický žánr je *kritický esej*

Díla: *Boje o zítřek*, *Duše a dílo*, *O nejmladší poezii české*, *dále časopisy* (Tvorba)

Šaldův zápisník – zvláštní typ časopisu, vyplněn jen vlastními pracemi, kritikami, statěmi

Kritika ve 20. století

pozitivistická směr omezující poznání na popis a třídění faktů a jevů (Otokar Fischer, Arne Novák)

marxistická Bedřich Václavek, Julius Fučík

strukturalismus nejpopulárnější literárněvědný směr (Pražský lingvistický kroužek), Havránek, Mukařovský

křesťansky orientovaná Bedřich Fučík, Jaroslav Durych

liberální a demokratická Karel Čapek, Ferdinand Peroutka

personalistická Václav Černý, považován za pokračovatele Šaldova díla, vydává *Kritický měsíčník*

po roce 1948 – emigrace Peroutky (Svobodná Evropa), ostatní v ústraní (Černý, Patočka), u nás Nejedlý

60. léta – oživení, časopisy (Literární noviny, Květy, Tvář), přínos knih Milana Kundery

po roce 1968 – samizdat, v exilu časopisy (Svědectví – Tigrid), oficiální kritika Blahynka

současná kritika – Jan Lukeš